

กฎหมายกับจริยธรรมการวิจัย

ศาสตราจารย์พิเศษ วิชามหาคุณ

1. ข้อพิจารณาเบื้องต้น

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

หลายปีที่ผ่านมาได้มีความก้าวหน้าในกระบวนการวิจัย ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ และด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ในด้านชีวเวชศาสตร์ (biomedical research) ซึ่งมีส่วนสำคัญในการปฏิรูประบบสาธารณสุข และการบริการทางด้านสุขภาพอย่างยิ่งใหญ่ ด้วยการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่ไหลบ่ามาสู่สังคมอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลสะท้อนอันใหญ่หลวงต่อปัญหาทางด้านจริยธรรม ด้านกฎหมาย และสังคม¹ จนทำให้กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่อาจส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะขาดความสมบูรณ์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เกี่ยวข้องในการวิจัย ขาดความชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายในด้านจริยธรรมของการวิจัย และจรรยาบรรณของนักวิจัย รวมทั้งความไม่สอดคล้องกันระหว่างความเจริญก้าวหน้าในการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ กับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันอาจขัดขวางต่อความเจริญในด้านชีวแพทยศาสตร์ ซึ่งต้องการงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพอย่างเร่งด่วนที่สุด เพราะงานวิจัยดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลต่อความหวังของมนุษยชาติอันเป็นส่วนรวม

ในประเทศสิงคโปร์ได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านชีวจริยศาสตร์” (The Bioethics Advisory Committee หรือ BAC) ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2543²

เพื่อตรวจสอบประเด็นในด้านจริยธรรม กฎหมาย และสังคมที่เกี่ยวกับการวิจัยทางชีวศาสตร์ และให้ข้อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมเพื่อสังคมที่มีความหลากหลายทางชนชาติและศาสนา ให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติในทางสากล คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วย คณะผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศ และแยกพิจารณางานวิจัยออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านเซลล์ต้นกำเนิด (stem cell) และด้านพันธุกรรมของมนุษย์ (human genetics) โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ :

1. เพื่อคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของบุคคล
2. เพื่อให้การศึกษาและข้อมูลที่ถูกต้องแก่สาธารณชนในด้านชีวจริยศาสตร์
3. กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในด้านกฎหมาย จริยธรรมและสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากงานวิจัยในทางชีวเวชศาสตร์³

ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น เพื่อกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในด้านกฎหมาย จริยธรรม และสังคม อันเป็นผลสืบเนื่องจากความก้าวหน้าในการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยทางชีวแพทยศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ของโลกยุคปัจจุบัน อันจะเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิต และความเจริญรุ่งเรืองที่ทัดเทียมกับอารยประเทศสืบไป

¹ Lim Pin , Bioethics : The Singaporean Approach , Life Science: Law and Ethics (Singapore Academy of Law , 2006) , p.1 .

² Ibid, p.2.

³ Ibid, p.3.

2. หลักการแบ่งแยกระหว่างกฎหมายและจริยธรรม

ความก้าวหน้าอย่างใหญ่หลวงของงานวิจัย โดยเฉพาะในด้านชีววิทยาศาสตร์ (bioscience) ทำให้บรรดานักวิจัยต้องถูกบีบบังคับให้ยืนอยู่ในความมืดมนและความไม่แน่นอนระหว่างกฎหมาย และจริยธรรม ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องหันกลับมาหากฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคม และต้องบากบั่นหาความชัดเจนและวัตถุประสงค์ที่จะนำไปสู่สิ่งที่จะแยกได้ว่าสิ่งใดคือความถูกต้องและความผิด ตลอดจนสิ่งใดคือความชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถูกจริยธรรม หรือไม่ต้องด้วยจริยธรรม ในงานวิจัยชีววิทยาศาสตร์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องนับว่าเป็นงานยากยิ่งในการวางหลักที่เกี่ยวกับชีวจริยศาสตร์ (bioethical matters) มีคำถามที่อยากจะตอบ เช่น “เหตุใดจึงไม่สามารถโคลน (clone) มนุษย์ได้” ซึ่งล้วนเป็นคำถามที่เกี่ยวกับคุณธรรม และกฎหมาย จึงตกอยู่ในความยุ่งยากของประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวกับจริยธรรม (ethical – legal issues) ที่ยังไม่ชัดเจนเพียงพอสำหรับงานวิจัย โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์

ในทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (legal positivism) ได้สร้างหลักซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่กำเนิดจากลัทธิประโยชน์สุขนิยม (utilitarianism) ในนามของหลักการแบ่งแยกระหว่างกฎหมายและคุณธรรม (the separation of law and morals) และความสำคัญของการวิเคราะห์แนวความคิดอันเป็นที่ยอมรับในทางกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองและลัทธิประโยชน์สุขนิยม ดูเหมือนจะถูกเข้าใจผิด หากว่าหลักแต่ละหลักที่ยืนโดดเดี่ยวนั้นไม่ได้รับความชื่นชม คำถามที่เกี่ยวกับเนื้อหาของกฎหมายในมาตรฐานขั้นต่ำของคุณธรรมอาจทำให้เกิดความสับสน หากมีประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับ “การแบ่งแยกระหว่างกฎหมายและคุณธรรม : ซึ่งอยู่ในบริบทของการก่อเกิดอำนาจสูงสุดของกฎหมาย (the sovereign birth of law)⁴

ความก้าวหน้าในการค้นพบทางชีววิทยาศาสตร์ ได้สร้างสรรค์งานอันลึกลับระหว่างความโน้มเอียงในทางธรรมชาติของมนุษย์สองประการ ประการแรกคือความชื่นชมยินดีที่เราได้ค้นพบสิ่งซึ่งทำให้ชีวิตเราดีขึ้นอีก

ประการหนึ่งคือ ความกลัวที่ซ่อนเร้นอยู่ในใจซึ่งได้ปรากฏออกมาเป็นความปรองดองทางศีลธรรมซึ่งเราต้องการกำหนดให้รองรับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ปัญหาไม่มีโซ่ของใหม่ เพียงแต่ความยุ่งยากได้เพิ่มขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน ความกลัวได้เกิดขึ้นจากความเชื่อที่ว่าสังคมจะยืนยงอยู่ได้ ไม่เพียงแต่มีกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องอาศัยหลักการทางศีลธรรมที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ด้วย ในความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ กฎหมายไม่อาจที่จะใช้ในการควบคุมกลไกและชุมชนวิทยาศาสตร์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีข้อจำกัดในความมั่นคงทางศีลธรรม นั่นคือความชอบด้วยกฎหมาย และความห่วงใยในหลักจริยธรรมของสังคมมนุษย์

สิ่งแรกที่สำคัญยิ่ง คือการกำหนดขอบเขตของคำว่า “กฎหมาย” ซึ่ง John Austin ได้นิยามไว้ว่า หมายถึง “กฎเกณฑ์ที่วางลงเพื่อเป็นเครื่องชี้แนะของคนที่มิสติปัญญา โดยคนที่มิสติปัญญาให้มีอำนาจเหนือพวกเขา” กฎหมายก่อตั้งโดยมนุษย์และมอบให้แก่มนุษย์ จึงเรียกว่า กฎหมายบ้านเมือง ส่วนกฎหมายที่ก่อตั้งโดยพระเจ้าและมอบให้แก่มนุษย์ เรียกว่า กฎหมายธรรมชาติ Austin เชื่อว่าข้อกำหนดในความประพฤติทางศีลธรรมอยู่ในขอบเขตของกฎหมายธรรมชาติ

มีตัวอย่างคดีที่ขึ้นสู่ศาลในต่างประเทศสองเรื่อง ที่ศาลได้นำหลักศีลธรรมเข้ามาสู่กฎหมาย คดีแรกขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอังกฤษ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องของศีลธรรมหรือศีลธรรมของประชาชน (public morals) คือคดีระหว่าง Shaw กับ อัยการ โดยคดีดังกล่าวมีที่มาจาก Ferderick Charles Shaw ได้พิมพ์จำหน่ายหนังสือ 27 หน้า ชื่อ The Ladies Directory ที่มีรายชื่อโสเภณี พร้อมด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ติดต่อ จึงถูกฟ้องในข้อหาหนึ่งว่าเป็นตัวการกระทำการฝ่าฝืนศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลสูงสุดของอังกฤษ คือ The House of Lords ได้ปฏิเสธไม่รับอุทธรณ์ของจำเลย โดยปฏิเสธข้อโต้แย้งของจำเลยที่ว่าตนไม่มีความผิดตามกฎหมายจารีตประเพณี (common law) ที่ว่ากระทำความผิด “ฝ่าฝืนศีลธรรมอันดีของประชาชน” Viscount Simonds ได้สรุปเสียงข้างมากของผู้พิพากษาเป็นคำวินิจฉัยซึ่ง

⁴Choo Han leck, Law and Morality in the Age of Bioscience (Singapore : Marshall Cavendish Academic, 2007, p.4.

นำมาจากข้อเขียนของ Lord Mansfield ในคดี R v. Delaval ที่ว่า ศาลคือผู้พิทักษ์ศีลธรรมของประชาชน (custos morum) และเป็นผู้กำกับดูแลการกระทำที่ยืนตรงข้ามศีลธรรมอันดี (contra bonos mores)⁵

อีกคดีหนึ่งเกิดขึ้นในประเทศเยอรมันสมัยนาซี มีหญิงเยอรมันผู้หนึ่งต้องการกำจัดสามี จึงรายงานต่อผู้มีอำนาจในพรคนาเชื่อว่าสามีถูกฮิตเลอร์ สามีถูกตัดสินว่ามีความผิด และถูกส่งไปแนวหน้า ต่อมาภายหลังสงครามเยอรมันปกครองในระบอบประชาธิปไตย ศาลได้พิจารณาคดีที่หญิงเยอรมันผู้นี้ถูกฟ้องว่ากระทำผิดฐานทำให้ผู้อื่นหมดอิสรภาพ หญิงผู้นี้ต่อสู้ว่าไม่ได้กระทำผิด เพราะได้ทำตามกฎหมายในยุคนาซี ศาลปฏิเสธข้อต่อสู้ของหญิงดังกล่าวด้วยเหตุผลที่ว่า กฎหมายในยุคนาซีไม่อาจใช้บังคับได้เพราะขัดต่อหลักศีลธรรม (moral principles)⁶

คดีทั้งสองแสดงถึงความก้าวหน้าของศาลในประเทศอังกฤษและเยอรมัน ที่แสดงให้เห็นว่าหลักศีลธรรมมิได้แยกออกจากหลักกฎหมายอย่างเด็ดขาด และศาลมีหน้าที่กำกับดูแลและตรวจสอบการกระทำของบุคคลว่าละเมิดต่อกฎหมายและศีลธรรมหรือไม่ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าหากคดีดังกล่าวเกิดขึ้นในประเทศไทยศาลไทยจะยอมรับวินิจฉัยวางหลักศีลธรรมในกรอบแห่งกฎหมาย ดังเช่นอังกฤษและเยอรมันหรือไม่ เพราะโดยทั่วไปศาลไทยจะยึดถือทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งแบ่งแยกระหว่างกฎหมายและศีลธรรมอย่างชัดเจน

3. ข้อแตกต่างระหว่างกฎหมายกับจริยธรรม

กฎหมายและจริยธรรมล้วนเป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคม แม้มีความหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายเป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมบุคคลที่มีการลงโทษอย่างชัดเจน ส่วนจริยธรรม เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมบุคคลที่ไม่มีการลงโทษชัดเจนดังเช่นกฎหมาย หากแต่เป็นการควบคุมในทางสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ในระดับสูง ส่วนกฎหมายเป็นการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ในระดับต่ำ จึงต้องมีบทลงโทษ

สำหรับผู้ฝ่าฝืนอย่างชัดเจน⁷ เช่น การห้ามฆ่าคน ในทางกฎหมายถือเป็นการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ขั้นต่ำ หากมนุษย์ฝ่าฝืน สังคมก็จะไม่ยอมรับและถือว่าผิดกฎหมาย แต่โดยหลักจริยธรรมนั้น ไม่เพียงแต่ห้ามมนุษย์ฆ่ากันเอง แต่ประสงค์ที่จะให้มนุษย์มีความเมตตากรุณา และช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วย⁸

อย่างไรก็ตาม แม้กฏหมายและจริยธรรม มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน แต่ต่างก็มีบทบาทในทางสังคมที่ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะกฎหมายไม่อาจบัญญัติข้อห้ามหรือกฏเกณฑ์ที่มนุษย์จะต้องประพฤติปฏิบัติได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมทุกกรณี ดังคำกล่าวที่ว่าถ้าพึงแต่กฎหมายย่อมไม่อาจที่จะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ จึงเป็นหน้าที่ของจริยธรรม หรือศีลธรรมที่จะวางหลักเกณฑ์ความดีและความชั่ว ความถูก และความผิด ให้มนุษย์ได้ปฏิบัติตาม เพื่อควบคุมพฤติกรรมภายใน โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักรู้ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างแน่ชัดก็ตาม

ตัวอย่างที่ไม่อาจขีดเส้นแบ่งได้อย่างชัดเจนระหว่างกฎหมายกับจริยธรรม ก็คือการค้นคว้าวิจัย และการทดลอง ซึ่งมีกฎหมายคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนการวิจัยที่กำหนดให้ผู้วิจัยสามารถค้นคว้า และเผยแพร่งานวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ในศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ อย่างรอบด้าน ไม่ว่าในทางวิทยาศาสตร์สังคมศาสตร์ และศาสตร์อื่นๆ ทุกแขนง แต่กฎหมายดังกล่าวก็ไม่อาจวางหลักเกณฑ์ให้สามารถควบคุมนักวิจัยให้อยู่ในระดับมาตรฐาน โดยให้มีความรู้ความชำนาญยิ่งกว่านักวิชาการทั่วไป รวมทั้งให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชนทั่วไป จากการวิจัยที่อาจล่วงละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล คงมีเพียงกฎหมายที่ควบคุมการประกอบวิชาชีพในด้านการแพทย์ และสาธารณสุข เช่น :

1. **กฎหมายควบคุมกลุ่มวิชาชีพ** เรียกว่า การประกอบโรคศิลปะ คือ พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542

⁵Ibid, p.7.

⁶Ibid, p.10.

⁷จินตนา บุญบงการ, จริยธรรมทางธุรกิจ (Business Ethics) (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 28 .

⁸เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน .

2. **กฎหมายควบคุมวิชาชีพแต่ละกลุ่ม** ได้แก่ วิชาชีพเวชกรรม วิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์วิชาชีพ ทันตกรรม วิชาชีพเภสัชกรรม วิชาชีพสัตวแพทย์ วิชาชีพ กายภาพบำบัด และวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ซึ่งทุกวิชาชีพ ต่างมีสภาวิชาชีพควบคุมจรรยาบรรณของผู้ประกอบ วิชาชีพในกลุ่มของตน และมีอำนาจลงโทษแก่ผู้ประกอบ วิชาชีพที่ฝ่าฝืนจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ⁹

กฎหมายที่บัญญัติขึ้น ถือได้ว่าเป็นการควบคุม วิชาชีพในแบบดั้งเดิม คือ **จรรยาวิชาชีพ** โดยเฉพาะใน ทางการแพทย์ ก็ถือว่าเป็น**จรรยาแพทย์ในแบบดั้งเดิม** (Traditional medical ethics) หรือเป็น**จรรยาแพทย์ ในแบบมาตรฐาน** (Normative medical ethics) ซึ่ง ไม่อาจครอบคลุม จริยธรรมทางการแพทย์แนวใหม่ ที่ เรียกว่าจรรยาแพทย์เชิงปรัชญา (Philosophical medical ethics) ที่รู้จักกันในนาม**ชีวจริยศาสตร์** (Bio – medical

ethics) อันเป็นการประเมินคุณค่าทางจริยธรรม (moral judgement) เมื่อมีปัญหาทางด้านจริยธรรมของแพทย์ ที่จะต้องวินิจฉัยว่าแพทย์ผู้นั้นกระทำการโดยถูกต้องหรือไม่¹⁰

ด้วยเหตุนี้เมื่อต้องกำกับดูแลงานวิจัยทางการแพทย์ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีระดับสูง เช่น การ ปลูกถ่ายอวัยวะที่อาจมีการซื้อขายอวัยวะของมนุษย์ การ ฝากถ่ายตัวอ่อน เป็นเหตุให้มีการรับจ้างตั้งครรภ์ยอมไม่ อาจใช้กฎหมายซึ่งบัญญัติขึ้นในรูปแบบดั้งเดิม ที่กำหนด ตายตัวว่าหากกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายย่อมมีโทษมา ควบคุมการวิจัยได้ครอบคลุมถ้วนทันต่อยุคสมัย จึงต้อง อาศัยจริยธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกให้แก่ นักวิจัย โดยใช้เหตุผลประกอบว่า การกระทำนั้นควรหรือไม่ สมควรที่จะทำ และสมเหตุสมผลหรือไม่สำหรับผู้ประกอบ วิชาชีพเวชกรรมจะพึงกระทำ มิใช่วินิจฉัยหรือตัดสินโดย อาศัยเพียงกฎหมายหรือข้อบังคับเท่านั้น ซึ่งหาได้เพียงพอไม่

ตารางแสดงข้อแตกต่างระหว่างจริยธรรมและกฎหมาย¹¹

จริยธรรม	กฎหมาย
1. เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมระดับสูงของมนุษย์	1. เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมระดับต่ำของมนุษย์
2. ไม่มีการลงโทษตามกฎหมายแต่ลงโทษโดยสังคม	2. มีบทลงโทษชัดเจน
3. เป็นการควบคุมพฤติกรรมจากภายใน	3. เป็นการควบคุมพฤติกรรมภายนอก
4. เป็นข้อบังคับของสังคมที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร	4. เป็นข้อบังคับของรัฐที่เป็นลายลักษณ์อักษร
5. เป็นเรื่องของจิตสำนึกที่ทำเพราะเห็นว่าถูกต้องและ ภูมิใจที่ได้ทำ	5. เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการที่ต้องทำหรือต้องละเว้น ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

⁹วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. จากจรรยาแพทย์มาถึงชีวจริยศาสตร์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), หน้า 24.

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹¹จัดทำโดย จินตนา บุญบังการ, อ่างแล้ว, หน้า 29.

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนงานวิจัยตามรัฐธรรมนูญ

โดยปกติงานวิจัยย่อมถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานด้านวิชาการ ซึ่งบุคคลย่อมมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 50 ที่กำหนดว่า :

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษาอบรม การเรียน การสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมือง หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

หากพิจารณาตามมาตราดังกล่าว การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญจะต้องเป็นไปตามหลักวิชาการ แต่ต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมือง หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

สำหรับด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยนั้น ถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่สำคัญยิ่งของรัฐซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็ได้กำหนดไว้ในแนวนโยบายด้านศาสนา สังคมการสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม มาตรา 80 (5) ที่ว่า “ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ”

ยิ่งกว่านั้นในด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญา และพลังงาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็ได้กำหนดนโยบายไว้ใน มาตรา 86 (1) ว่า “ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านต่างๆ โดยจัดให้มีกฎหมายเฉพาะเพื่อการนี้ จัดงบประมาณสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าวิจัย และให้มีสถาบันการศึกษาและพัฒนา...” และใน มาตรา 86 (3) ที่ว่า “ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยพัฒนา และใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทน ซึ่งได้จากธรรมชาติและเป็นคุณต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ”

อนึ่งในการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ย่อมต้องมีการแสวงหาข้อมูลอย่างรอบด้าน ก่อนที่จะสรุปผล และจัดทำรายงาน ดังนั้น หากเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ทำวิจัยย่อมต้องใช้ความระมัดระวังมิให้เกิดการกระทบกระเทือนหรือละเมิดต่อสิทธิของบุคคล ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 35 ได้ให้ความคุ้มครองไว้ดังนี้ :

“สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติคุณ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

การควบคุมงานวิจัยตามแนวทางแห่งกฎหมาย

กฎหมายได้ให้ความหมายของคำว่า “การวิจัย” ไว้เป็นครั้งแรก ตาม พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.2502 โดยระบุใน มาตรา 4 ไว้ดังนี้ :

“การวิจัย” หมายความว่า การค้นคว้า สอบสวน และเสนอผลของงานทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ในสาขาวิชาการตามพระราชบัญญัตินี้ และที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัตินี้

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มีสภาวิจัยแห่งชาติ ตามมาตรา 5 โดยมีหน้าที่ตาม มาตรา 6 คือ เกี่ยวกับการวิจัยตามที่คณะรัฐมนตรีจะได้มอบหมายและพิจารณาข้อเสนอของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ แล้วทำความเห็นเสนอคณะรัฐมนตรีกับมีหน้าที่เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีในกิจการเกี่ยวกับวิจัย ตามที่นายกรัฐมนตรีขอให้พิจารณาดำเนินการรวมทั้งให้มีสาขาวิชาการวิจัย ตาม มาตรา 17 ดังต่อไปนี้ :

- (1) วิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์
- (2) วิทยาศาสตร์การแพทย์
- (3) วิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช
- (4) เกษตรศาสตร์และชีววิทยา
- (5) วิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย
- (6) ปรัชญา
- (7) นิติศาสตร์
- (8) รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์
- (9) เศรษฐศาสตร์
- (10) สังคมวิทยา

สำหรับหน้าที่ในการกำกับดูแลงานวิจัย เป็นของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 11 โดยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ :

(1) เสนอแนะแนวนโยบายและโครงการส่งเสริมการวิจัยซึ่งเห็นสมควรเสนอคณะรัฐมนตรีต่อสภาวิจัยแห่งชาติ

(2) พิจารณาจัดตั้งสาขาวิชาการต่างๆ เพิ่มขึ้นจากที่ระบุไว้ในมาตรา 17 แล้วเสนอต่อสภาวิจัยแห่งชาติ

(3) พิจารณาวิธีการหาทุนบำรุงการวิจัยและเสนอแนะต่อสภาวิจัยแห่งชาติเพื่อให้ได้มาซึ่งทุนเพื่อการวิจัย

(4) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับผลงานการวิจัยต่อสภาวิจัยแห่งชาติ

(5) ส่งเสริมและจัดให้มีการวิจัยและสถาบันการวิจัย

(6) ประสานงานวิจัยของสาขาวิชาการต่างๆ

(7) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยส่วนราชการและส่วนบุคคล

(8) จัดให้มีทะเบียนนักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการต่างๆ

(9) มอบหมายให้ผู้รับมอบปฏิบัติการเฉพาะอย่างเกี่ยวกับการวิจัย

(10) พิจารณาจัดตั้งงบประมาณเกี่ยวกับการวิจัย

11) จัดสรรเงินอุดหนุนและเงินรางวัลเกี่ยวกับการวิจัย

(12) ติดต่อและส่งเสริมการร่วมมือกับสถาบันการวิจัยและนักวิจัยในต่างประเทศ

(13) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสภาวิจัยแห่งชาติหรือสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ต่อมาจึงได้มีกฎหมายฉบับใหม่ที่กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการวิจัย เพื่อให้มีการส่งเสริมงานวิจัยได้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยในยุคปัจจุบัน คือพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการวิจัย พ.ศ. 2535 โดยกำหนดขอบเขตของงานวิจัยขึ้นใหม่ ในมาตรา 3 ว่า :

“การวิจัย” หมายความว่า การค้นคว้าโดยการทดลองสำรวจหรือการศึกษาตามหลักวิชาการ เพื่อให้ได้ ข้อมูล ความรู้ รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการต่างๆ อันจะสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม วิชาการ หรือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ต่อไป

ซึ่งนับได้ว่าเป็นความหมายที่กว้างขวางกว่าคำจำกัดความที่กำหนดไว้ในกฎหมายเดิม ทั้งกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายกองทุนสนับสนุนการวิจัย ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์สูงด้านการวิจัย ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตร ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นที่มีความรู้ และประสบการณ์สูงด้านการวิจัย ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่น้อยกว่าสี่คนและไม่เกินเจ็ดคนเป็นกรรมการ และผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเป็นกรรมการและเลขานุการ

ที่สำคัญยิ่งคือการจัดตั้ง “กองทุนสนับสนุนการวิจัย” เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนการวิจัยอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์และมนุษย การวิจัยเชิงนโยบาย และการวิจัยประยุกต์ต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวิชาการของประเทศ ตามมาตรา 4

ภายหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสภาวิจัยแห่งชาติขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อปี 2502 ประเทศไทยได้จัดตั้งสถาบันวิจัยในระดับชาติขึ้น 2 สถาบัน เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยศึกษาค้นคว้าและวิจัยอย่างเข้มข้นในทางวิชาการเฉพาะด้าน ได้แก่ :

(1) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522

(2) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ตามพระราชบัญญัติสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข พ.ศ. 2535

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของจริยธรรม หรือจรรยาบรรณของนักวิจัยนั้น ปรากฏว่ามิได้มีการกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายแต่ประการใด หากแต่ได้มีความพยายามจัดทำแนวทางปฏิบัติจรรยาบรรณนักวิจัย ของสภาวิจัยแห่งชาติขึ้น ซึ่งก็เป็นที่น่าสังเกตว่าเป็นความริเริ่มของ คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา จึงไม่เป็นที่แน่ชัดว่า คณะ

กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาอื่น ได้ให้การรับรองอย่างเป็นทางการด้วยหรือไม่ โดยเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้ระบุไว้ในคำนำ เมื่อเดือนกันยายน 2541 ว่าจรรยาบรรณดังกล่าวได้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยชี้แนะแนวทางปฏิบัติของนักวิจัยตามจรรยาบรรณนักวิจัย ซึ่งสภาวิจัยแห่งชาติได้กำหนดให้มีขึ้น เพื่อให้เป็นข้อพึงสังวรณทางคุณธรรม และจริยธรรมในการทำงานวิจัยของนักวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นเกียรติภูมิ และศักดิ์ศรีของนักวิจัย อันจะนำไปสู่การยอมรับของสังคมนักวิจัย ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ดังปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้ :

จรรยาบรรณนักวิจัย

ความเป็นมา

ปัจจุบันนี้ผลการวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมเป็นอย่างยิ่ง หากงานวิจัยที่ปรากฏสู่สาธารณชน มีความเที่ยงตรง นำเสนอสิ่งที่เป็นความจริง สะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ก็จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ การที่จะให้ได้มาซึ่งงานวิจัยที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องมีส่วนประกอบสำคัญหลายประการ นอกจากการดำเนินตามระเบียบวิธี การวิจัยอย่างมีคุณภาพแล้ว คุณธรรมหรือจรรยาบรรณของนักวิจัยเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งประการหนึ่ง

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา ตระหนักถึงความสำคัญของ จรรยาบรรณนักวิจัยดังกล่าว จึงได้ริเริ่มดำเนินการยกร่างจรรยาบรรณนักวิจัยเพื่อเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ เพื่อให้ นักวิจัย

นักวิชาการ ในสาขาวิชาการต่างๆ สามารถนำไปปฏิบัติ โดยผ่านกระบวนการขอรับความคิดเห็นจากนักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการต่างๆ และได้ปรับปรุงให้เหมาะสมรัดกุมชัดเจนจนกระทั่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติ ประกาศใช้เป็นหลักเกณฑ์ควรประพฤติของนักวิจัยทั่วไป

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของนักวิจัยทั่วไป โดยมีลักษณะเป็นข้อพึงสังวรมากกว่าจะเป็นข้อบังคับ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างจรรยาบรรณในหมู่นักวิจัยต่อไป

นิยาม

นักวิจัย หมายถึง ผู้ที่ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ อย่างเป็นระบบ เพื่อตอบประเด็นที่สงสัย โดยมีระเบียบวิธีอันเป็นที่ยอมรับในแต่ละศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมทั้งแนวคิด มโนทัศน์และวิธีการที่ใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

จรรยาบรรณ หมายถึง หลักความประพฤติอันเหมาะสมแสดงถึงคุณธรรม และจริยธรรมในการประกอบอาชีพ ที่กลุ่มบุคคลแต่ละสาขาวิชาชีพประมวลขึ้นไว้เป็นหลัก เพื่อให้สมาชิกในสาขาวิชาชีพนั้นๆ ยึดถือปฏิบัติ เพื่อรักษาชื่อเสียงและส่งเสริมเกียรติคุณของสาขาวิชาชีพของตน

จรรยาบรรณนักวิจัย หมายถึง หลักเกณฑ์ควรประพฤติปฏิบัติของนักวิจัยทั่วไป เพื่อให้การดำเนินงานวิจัย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมและหลักวิชาการที่เหมาะสม ตลอดจนประกันมาตรฐานของการศึกษาค้นคว้าให้เป็นไปอย่างสมศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของนักวิจัย

จรรยาบรรณนักวิจัย : แนวทางปฏิบัติ

ข้อ 1. นักวิจัยต้องซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในทางวิชาการ และการจัดการ

นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่นต้องให้เกียรติและอ้างถึงบุคคลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลที่นำมาใช้ในงานวิจัย ต้องซื่อตรงต่อการแสวงหาทุนวิจัยและมีความเป็นธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

แนวทางปฏิบัติ

1.1 นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเลือกเรื่องที่จะทำวิจัย การเลือกผู้เข้าร่วมทำวิจัย การดำเนินการวิจัย ตลอดจนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

นักวิจัยต้องให้เกียรติผู้อื่น โดยการอ้างถึงบุคคลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลและความคิดเห็นที่นำมาใช้ในงานวิจัย

1.2 นักวิจัยต้องซื่อตรงต่อการแสวงหาทุนวิจัย

นักวิจัยต้องเสนอข้อมูลและแนวคิดอย่างเปิดเผย และตรงมาในการเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับทุน

นักวิจัยต้องเสนอโครงการวิจัยด้วยความซื่อสัตย์ โดยไม่ขอทุนซ้ำซ้อน

1.3 นักวิจัยต้องมีความเป็นธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

นักวิจัยต้องจัดสรรสัดส่วนของผลงานวิจัยแก่ผู้ร่วมวิจัยอย่างยุติธรรม

นักวิจัยต้องเสนอผลงานอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่นำผลงานของผู้อื่นมาอ้างว่าเป็นของตน

ข้อ 2. นักวิจัยต้องตระหนักถึงพันธกรณีในการทำวิจัยตามข้อตกลงที่ทำไว้กับหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย และต่อหน่วยงานที่ตนสังกัด

นักวิจัยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีและข้อตกลงการวิจัยที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน อุทิศเวลาทำงานวิจัยให้ได้ผลดีที่สุดและเป็นไปตามกำหนดเวลา มีความรับผิดชอบไม่ละทิ้งงานระหว่างดำเนินการ

แนวทางปฏิบัติ

2.1 นักวิจัยต้องตระหนักถึงพันธกรณีในการทำวิจัย นักวิจัยต้องศึกษาเงื่อนไข และกฎเกณฑ์ของเจ้าของทุนอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง

นักวิจัยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ระเบียบและกฎเกณฑ์ตามข้อตกลงอย่างครบถ้วน

2.2 นักวิจัยต้องอุทิศเวลาทำงานวิจัย

นักวิจัยต้องทุ่มเทความรู้ ความสามารถและเวลาให้กับการทำงานวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ และเป็นประโยชน์

2.3 นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบในการทำวิจัย

นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบ ไม่ละทิ้งงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และส่งงานตามกำหนดเวลา ไม่ทำผิดสัญญาข้อตกลงจนก่อให้เกิดความเสียหาย

นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบในการจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อให้ผลอันเกิดจากการวิจัยได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ข้อ 3. นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัย

นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัยอย่างเพียงพอและมีความรู้ความชำนาญหรือมีประสบการณ์ เกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่ทำวิจัย เพื่อนำไปสู่งานวิจัยที่มีคุณภาพ และเพื่อป้องกันปัญหาการวิเคราะห์การ

ตีความ หรือการสรุปที่ผิดพลาด อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่องานวิจัย

แนวทางปฏิบัติ

3.1 นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ ความชำนาญหรือประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่ทำวิจัยอย่างเพียงพอ เพื่อนำไปสู่งานวิจัยที่มีคุณภาพ

3.2 นักวิจัยต้องรักษามาตรฐานและคุณภาพของงานวิจัยในสาขาวิชาการนั้นๆ เพื่อป้องกันความเสียหายต่อวงการวิชาการ

ข้อ 4. นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต

นักวิจัยต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และเที่ยงตรงในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคน สัตว์ พืช ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึก และมีปณิธานที่จะอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

แนวทางปฏิบัติ

4.1 การใช้คนหรือสัตว์เป็นตัวอย่างทดลอง ต้องทำในกรณีที่ไม่มีทางเลือกอื่นเท่านั้น

4.2 นักวิจัยต้องดำเนินการวิจัยโดยมีจิตสำนึกที่จะไม่ก่อความเสียหายต่อคน สัตว์ พืช ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

4.3 นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดแก่ตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาและสังคม

ข้อ 5. นักวิจัยต้องเคารพศักดิ์ศรี และสิทธิของมนุษย์ที่ใช้เป็นตัวอย่างในการวิจัย

นักวิจัยต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวิชาการจนละเลย และขาดความเคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะอธิบาย จุดมุ่งหมายของการวิจัยแก่บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่หลอกลวงหรือบีบบังคับ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

แนวทางปฏิบัติ

5.1 นักวิจัยต้องมีความเคารพในสิทธิของมนุษย์ที่ใช้ในการทดลองโดยต้องได้รับความยินยอมก่อนทำการวิจัย

5.2 นักวิจัยต้องปฏิบัติต่อมนุษย์และสัตว์ที่ใช้ในการทดลองด้วยความเมตตา ไม่คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์

ทางวิชาการจนเกิดความเสียหายที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง

5.3 นักวิจัยต้องดูแลปกป้องสิทธิประโยชน์และรักษาความลับของกลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง

ข้อ 6. นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด โดยปราศจากอคติในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย

นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด ต้องตระหนักว่าอคติส่วนตัวหรือความลำเอียงทางวิชาการ อาจส่งผลให้มีการบิดเบือนข้อมูลและข้อค้นพบทางวิชาการ อันเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่องานวิจัย

แนวทางปฏิบัติ

6.1 นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด ไม่ทำงานวิจัยด้วยความเกรงใจ

6.2 นักวิจัยต้องปฏิบัติตามวิจัยโดยใช้หลักวิชาการเป็นเกณฑ์และไม่มียึดติดมาเกี่ยวข้อง

6.3 นักวิจัยต้องเสนอผลงานวิจัยตามความเป็นจริงไม่จงใจเบี่ยงเบนผลการวิจัย โดยหวังประโยชน์ส่วนตัวหรือต้องการสร้างความเสียหายแก่ผู้อื่น

ข้อ 7. นักวิจัยพึงนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ

นักวิจัยพึงเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและสังคมไม่ขยายผลข้อค้นพบจนเกินความเป็นจริงและไม่ใช้ผลงานวิจัยไปในทางมิชอบ

แนวทางปฏิบัติ

7.1 นักวิจัยพึงมีความรับผิดชอบและรอบคอบในการเผยแพร่ผลงานวิจัย

7.2 นักวิจัยพึงเผยแพร่ผลงานวิจัยโดยคำนึงถึงประโยชน์ทางวิชาการและสังคม ไม่เผยแพร่ผลงานวิจัยเกินความเป็นจริง โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง

7.3 นักวิจัยพึงเสนอผลงานวิจัยตามความเป็นจริงไม่ขยายผลข้อค้นพบโดยปราศจากการตรวจสอบยืนยันในทางวิชาการ

ข้อ 8. นักวิจัยพึงเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น

นักวิจัยพึงมีใจกว้าง พร้อมทั้งจะเปิดเผยข้อมูลและขั้นตอนการวิจัยยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลทางวิชาการของผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยของตนให้ถูกต้อง

แนวทางปฏิบัติ

8.1 นักวิจัยพึงมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยินดีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจในงานวิจัยกับเพื่อนร่วมงานและนักวิชาการอื่นๆ

8.2 นักวิจัยพึงยอมรับฟัง แก้ไขการทำวิจัยและการเสนอผลงานวิจัยตามข้อเสนอแนะที่ดี เพื่อสร้างความรู้ที่ถูกต้องและสามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้

ข้อ 9. นักวิจัยพึงมีความรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ

นักวิจัยพึงมีจิตสำนึกที่จะอุทิศกำลังสติปัญญาในการทำวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อความเจริญและประโยชน์สุขของสังคมและมวลมนุษยชาติ

แนวทางปฏิบัติ

9.1 นักวิจัยพึงไตร่ตรองหาหัวข้อการวิจัยด้วยความรอบคอบและทำการวิจัยด้วยจิตสำนึกที่จะอุทิศกำลังปัญญาของตน เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อความเจริญของสถาบันและประโยชน์สุขต่อสังคม

9.2 นักวิจัยพึงรับผิดชอบต่อในการสร้างสรรค์ผลงานวิชาการเพื่อความเจริญของสังคม ไม่ทำการวิจัยที่ขัดกับกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

9.3 นักวิจัยพึงพัฒนาบทบาทของตนให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น และอุทิศเวลา น้ำใจ กระทำการส่งเสริมพัฒนาความรู้จิตใจ พฤติกรรมของนักวิจัยรุ่นใหม่ให้มีส่วนสร้างสรรค์ความรู้แก่สังคมสืบไป

ข้อสังเกตที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณนักวิจัย

การกำหนดจรรยาบรรณนักวิจัย มีผลเพียงทำให้นักวิจัยเกิดจิตสำนึกในการปฏิบัติตามวิจัยว่าควรประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเป็นนักวิจัยที่ดี แต่หาได้มีผลบังคับที่เป็นรูปธรรมไม่ เพราะมิได้ออกโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด หรือมีรากฐานมาจากอำนาจของคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติที่มีอยู่ตามพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2502 จึงขาดประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพในการบังคับใช้หรืออีกนัยหนึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย (law enforcement) สิ่งที่ต้องกระทำอย่างยิ่งก็คือควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2502 กำหนดให้นักวิจัยเป็นวิชาชีพหนึ่งซึ่งผู้ทำวิจัยจะต้องขออนุญาตต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ เพื่อให้งานวิจัยมีมาตรฐานตามที่คณะกรรมการ

กำหนด รวมทั้งให้คณะกรรมการมีอำนาจออกจรรยาบรรณวิชาชีพนักวิจัย เพื่อให้การควบคุมดูแล คุ้มครอง และส่งเสริม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่เลือนลาง ดังที่เป็นมาในอดีต

การคุ้มครองงานวิจัยตามแนวทางแห่งกฎหมาย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองงานวิจัย ได้แก่ :

(1) พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งมีสาระสำคัญที่จะให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทำให้นักประดิษฐ์และออกแบบผลิตภัณฑ์ได้รับผลตอบแทนความมานะอุตสาหะอย่างเหมาะสม ทำให้มีกำลังใจประดิษฐ์คิดค้นเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อไปจึงกำหนดให้มีการขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หรือการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้นและเป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม รวมทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่ออุตสาหกรรมรวมทั้งกิจกรรม อันเป็นผลให้ผู้ทรงสิทธิบัตรได้รับความคุ้มครองมิให้ผู้ใดละเมิดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร โดยนำสิทธิบัตรที่มีได้รับอนุญาตไปใช้ในการประดิษฐ์หรือออกแบบผลิตภัณฑ์ใดๆ หากฝ่าฝืนจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ทรงสิทธิบัตร รวมทั้งต้องระวางโทษจำคุกและปรับอีกด้วย

(2) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งมีสาระสำคัญที่จะให้ความคุ้มครองผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม อันได้แก่งานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปรากฏา เทศนาคำปราศรัย สุนทรพจน์ รวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตลอดจน นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง นักแสดง มิให้ผู้ใดกระทำการละเมิด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการทำซ้ำัดดัดแปลง การเผยแพร่ต่อสาธารณชน การให้เช่า การให้ประโยชน์แก่ผู้อื่น หรืออนุญาตให้ผู้อื่นให้สิทธิยอมเป็นสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์แต่ผู้เดียว ผู้ใดกระทำการละเมิดสิทธิ ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และหากเป็นการกระทำเพื่อการค้า ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสี่ปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

อย่างไรก็ดี การกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควรจากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น มิถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

ด้วยเหตุนี้ หากงานวิจัยใดได้รับสิทธิบัตร หรืออยู่ในสถานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ นักวิจัยผู้ทรงสิทธิบัตร หรือเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวข้างต้น

5. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลในด้านกฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวกับการวิจัยของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางของกฎหมายระหว่างประเทศ และแนวทางในด้านจริยธรรมของอารยประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่า กฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวกับการวิจัยของไทย มีปัญหาสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ :

1. ปัญหาเรื่องความสมบูรณ์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย
2. ปัญหาการขาดความชัดเจนของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับจริยธรรมในการวิจัย โดยเฉพาะในด้านชีวจริยศาสตร์ (bioethics)
3. ปัญหาการขาดองค์กรกลางที่เป็นอิสระเพื่อรับผิดชอบในด้านการพัฒนาความก้าวหน้าในทางชีวเวชศาสตร์ และวางหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในด้านกฎหมาย จริยธรรม และสังคม ซึ่งมีผลมาจากงานวิจัยในทางชีวเวชศาสตร์
4. ปัญหาอันเกิดจากความไม่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีต่อความเจริญก้าวหน้าในงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ และชีวศาสตร์

ประเทศไทยจึงสมควรที่จะจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนา และปฏิรูปในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งควรจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยชีวจริยศาสตร์แห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและรายงานเกี่ยวกับการปลูกถ่ายอวัยวะ การใช้ศพเพื่อการศึกษาวิจัย การวิจัยในทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ การใช้เทคโนโลยีทางชีวภาพ รวมทั้งให้คำแนะนำปรึกษาต่อฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและศีลธรรม อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ทางชีวภาพ การแพทย์ การสาธารณสุข เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่าง กฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวกับการวิจัยมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต